

УДК 65.012.8:339.9
UDC 65.012.8:339.9

ІНДИКАТОРИ СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ЯК КОНСТИТУТИВНІ ПОКАЗНИКИ
СУСПІЛЬНОГО ДОБРОБУТУ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ ГЛОБАЛІЗОВАНОГО СВІТУ

Козак Л.С., кандидат економічних наук, Національний транспортний університет, Київ,
Україна

Федорук О.В., кандидат економічних наук, Національний транспортний університет, Київ,
Україна

INDICATORS OF SOCIAL DEVELOPMENT AS CONSTITUTIVE INDICATORS OF SOCIAL
WELFARE IN CONDITIONS OF CHALLENGES OF A GLOBALIZED WORLD

Kozak L.S., Ph.D., National Transport University, Kyiv, Ukraine

Fedoruk O.V., Ph.D., National Transport University, Kyiv, Ukraine

ИНДИКАТОРЫ СОЦИАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ КАК КОНСТИТУТИВНЫЕ ПОКАЗАТЕЛИ
ОБЩЕСТВЕННОГО БЛАГОСОСТОЯНИЯ В УСЛОВИЯХ
ВЫЗОВОВ ГЛОБАЛИЗОВАННОГО МИРА

Козак Л.С., кандидат экономических наук, Национальный транспортный университет, Киев,
Украина

Федорук О.В., кандидат экономических наук, Национальный транспортный университет, Киев,
Украина

Постановка проблеми. Одним зі стратегічно важливих напрямів модернізації українського суспільства є підвищення якості життя населення. Саме тому визначення ключових критеріїв якості життя та створення системи відповідних показників набуває пріоритетного значення. Нагальними завданнями є побудова системи оцінювання якості життя населення, розроблення методичних підходів до вимірювання суспільного прогресу, детальне вивчення взаємного впливу усіх вимірів якості життя, усіх складових; визначення основних закономірностей проявів та зрушень у динаміці якості життя тощо. Якість життя виступає складним, багатокомпонентним явищем, що залежить як від об'єктивних факторів (насамперед, можливості задоволення людських потреб та інтересів у даних соціально-економічних умовах), так і від різноманітних суб'єктивних факторів (соціально-психологічних, соціокультурних та інших).

Підвищення якості життя виступає критерієм і необхідною умовою людського розвитку. Концепція людського розвитку наголошує на пріоритетності ролі людини, визначаючи, що людина – мета економічного зростання, а не його ресурс. Доповідь про людський розвиток Програми Розвитку ООН визначила центральну тезу однією фразою: «Реальне багатство народів – люди». Метою людського розвитку є створення середовища, яке надає людям можливість прожити довге, здорове і творче життя. Концепція людського розвитку, сформульована більш ніж два десятиріччя тому, розвинулася з плином часу. У Доповіді про людський розвиток «Реальне багатство народів: шляхи людського розвитку» представлено оновлене визначення людського розвитку: «Розширення можливостей і свобод людей, створення таких умов, які б дозволили людям прожити довге, здорове і продуктивне життя та досягти інших цілей, які мають значення; активно брати участь у формуванні справедливого та сталого розвитку на нашій планеті. Люди є як споживачами, так і рушійною силою людського розвитку, як окремо так і разом».

Якість життя відображає базові передумови та ступінь реалізації вимог людського розвитку, ступінь пріоритетності людського розвитку у цивілізаційному процесі, а також самовідчуття людини її, самоідентифікацію та стан оточення. Досягнення високого рівня людського розвитку неможливе без утвердження високої якості життя. Існування обмежень у будь-якій зі сфер соціального буття значно звужує свободу вибору, що становить основу людського розвитку. Зняття обмежень і бар'єрів участі, активізація процесів соціального залучення (інклюзії) з метою гарантування найширших можливостей та свобод людей – основне завдання політики людського розвитку, спрямованої також на підвищення якості життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розвиток концептуальних підходів до формування системи індикаторів соціального розвитку як конститутивних показників суспільного добробуту зробили такі вчені, як В. Базилевич, З. Бауман, О. Грішнова, А. Задоя, Р. Інглхарт, Е. Лібанова, О. Любівцева, А. Маслоу, В. Романчиков, А. Сен, С. Серьогін, В. Сіденко, Н. Томчук, А. Філіпенко та ін.

Постановка завдання. Метою дослідження є вивчення концептуальних підходів до формування системи індикаторів соціального розвитку; визначення ключових критеріїв якості життя та створення системи відповідних показників; дослідження напрямків підвищення якості життя населення; вивчення індексу процвітання країн світу, індексу соціального прогресу, індексу рівня освіти в країнах світу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Міжнародним співтовариством якість життя визнано однією з головних характеристик рівня суспільного розвитку країн. Поступово відходять у минуле орієнтири переважно на економічні результати та впровадження досягнень науково-технічного прогресу без урахування пріоритетності розвитку людського чинника. Генеральний директор Євростату В. Радермахер у доповіді «Вимірювання добробуту та якості життя» підкреслив, що висока якість життя населення неможлива без покращання здоров'я, забезпечення інтеграції у суспільство, формування сприятливого навколишнього середовища та досягнення мінімального рівня матеріального добробуту. При цьому він відзначив складність процесу оцінювання якості життя, пов'язану, насамперед, із формуванням системи індикаторів об'єктивної та суб'єктивної оцінки на міжнародному та національному рівнях. Генеральний директор Євростату, коментуючи висновки Комісії з вимірювання економічних досягнень і соціального прогресу (Комісія Стігліц-Сен-Фітуссі), акцентував увагу на необхідності покращення інформаційної бази оцінювання якості життя населення на основі залучення різних джерел інформації, визначення індикаторів, найбільш важливих для прийняття управлінських рішень. Важливим завданням також є узгодження цілей досягнення стабільного економічного зростання та збереження навколишнього середовища, покращення якості освіти, поліпшення здоров'я населення, розвитку соціальної інфраструктури, забезпечення зайнятості та запобігання бідності, підвищення соціальної згуртованості та гарантування демократичних свобод у суспільстві.

Щорічно Програма розвитку ООН готує детальний аналітичний звіт щодо 194 країн світу, серед яких і Україна, про якість життя та людського розвитку. Ключові показники тут – не тільки дохід на душу населення, а й, наприклад, тривалість життя, рівень освіти, медичної допомоги тощо. На основі отриманих показників країнам присвоюють певні індекси щодо людського розвитку, за якими їх поділяють на 4 групи: з дуже високим рівнем, високим, середнім і низьким. Координатор системи ООН в Україні Ніл Уокер зазначив, що з плином часу дедалі більше людей отримували змогу долучитися до всесвітнього розвитку. Слід якісно реформувати всі міжнародні інституції, щоб вони концентрувалися не лише на генеруванні багатства, а й на створенні рівних можливостей для всіх. На його переконання, лише через досягнення рівності для людей можна розв'язати такі гострі на сьогодні світові проблеми, як бідність, погана медицина, закритий доступ до освіти тощо.

Індекс якості життя (The Quality of Life Index) є комбінованим показником, який вимірює досягнення країн світу і окремих регіонів з точки зору їх здатності забезпечити своїм громадянам благополучне життя, розрахований за методикою британського дослідницького центру «The Economist Intelligence Unit» (аналітичний підрозділ британського журналу «Economist»), заснованої на комбінації статистичних даних і результатів опитувань громадської думки з відповідних країн. Індекс якості життя вимірює результати суб'єктивної задоволеності життям громадян різних країн світу і співвідносить їх з об'єктивними показниками соціально-економічного добробуту жителів цих країн (табл. 1). Індекс складається на основі статистичного аналізу дев'яти ключових показників, які відображають різні аспекти якості життя населення, а саме:

1. Здоров'я.
2. Сімейне життя.
3. Громадське життя.
4. Матеріальне благополуччя.
5. Політична стабільність і безпека.
6. Клімат і географія.
7. Рівень зайнятості.
8. Політичні та громадянські свободи.
9. Гендерна рівність.

Таблиця 1 – Рейтинг країн світу за рівнем якості життя, 2016 р.

Рейтинг	Країна	Індекс якості життя	Індекс купівельної спроможності	Індекс безпеки	Індекс охорони здоров'я	Індекс вартості життя	Індекс забруднення	Кліматичний індекс
1	Швейцарія	208.54	178.74	74.27	68.88	123.10	23.02	70.50
2	Данія	206.49	142.14	74.33	81.89	84.88	29.93	70.65
3	Нова Зеландія	201.06	115.47	63.63	72.60	78.17	19.04	88.35
4	Німеччина	199.70	147.61	67.05	75.85	65.54	29.91	63.02
5	Австралія	198.79	147.25	56.88	73.71	78.45	22.88	77.33
6	Австрія	192.40	120.46	75.94	77.78	66.59	30.77	63.76
7	Нідерланди	192.40	129.34	68.53	70.43	72.12	32.79	76.28
8	Норвегія	188.90	125.75	69.89	74.23	99.80	18.21	56.33
9	Іспанія	186.41	105.31	68.23	75.89	56.11	46.58	90.80
10	Швеція	185.81	128.22	56.88	74.33	75.70	18.30	61.80
52	Україна	85.56	29.66	51.38	49.69	28.56	67.84	50.40
53	Індонезія	72.19	35.51	53.03	62.56	36.33	75.14	7.98
54	Філіппіни	65.83	42.86	62.39	72.25	34.73	73.12	-26.98
55	Таїланд	63.83	40.06	57.44	80.80	40.02	71.51	-23.25
56	Малайзія	63.80	96.34	31.45	66.45	37.47	67.53	-71.17

Дослідницький центр «The Economist Intelligence Unit» опублікував результати дослідження «Рейтинг міст світу за рівнем якості життя в 2016 році». Індекс якості міського життя складається з 30 показників, які об'єднано в п'ять контрольних груп, що визначають умови життя в досліджуваних містах, а саме: стабільність, охорона здоров'я, культура і навколишнє середовище, освіта, інфраструктура. У підсумковому рейтингу по кожному з 30 показників нараховуються бали від 1 до 100, де 1 бал відповідає найгіршим умовам життя, а 100 балів – кращим. Сумарна оцінка для кожного міста також формується за 100-бальною шкалою, де 100 балів є максимально можливим результатом. При підготовці звіту використовувалися дані міжнародних та національних дослідницьких інститутів. У даному випуску дослідження представлено порівняльний аналіз 140 міст світу. У 2016 році в рейтингу лідирує Мельбурн, який, на думку авторів дослідження, є найбільш комфортним для проживання містом світу. На другому місці розташувався Відень, а третю позицію зайняв Ванкувер (табл. 2).

Таблиця 2 – ТОП-10 найкращих для життя міст світу в 2016 році

Місто	Країна	Місце в рейтингу	Індекс	Стабільність	Охорона здоров'я	Культура і навколишнє середовище	Освіта	Інфраструктура
Мельбурн	Австралія	1	97.5	95	100	95.1	100	100
Відень	Австрія	2	97.4	95	100	94.4	100	100
Ванкувер	Канада	3	97.3	95	100	100	100	92.9
Торонто	Канада	4	97.2	100	100	97.2	100	89.3
Калгарі	Канада	5	96.6	100	100	89.1	100	96.4
Аделаїда	Австралія	5	96.6	95	100	94.2	100	96.4
Перт	Австралія	7	95.9	95	100	88.7	100	100
Окленд	Нова Зеландія	8	95.7	95	95.8	97	100	92.9
Гельсінкі	Фінляндія	9	95.6	100	100	88.7	91.7	96.4
Гамбург	Німеччина	10	95	90	100	93.5	91.7	100

Як правило, найкращими для життя містами світу за версією укладачів рейтингу є середні міські агломерації в економічно розвинених країнах з низькою щільністю населення, таких як Австралія, Канада, Нова Зеландія. Порівняно низькі показники великих мегаполісів, зокрема Лондона, Нью-Йорка, Парижа й Токіо, обумовлені високими ризиками в сфері безпеки, а також високим навантаженням на інфраструктуру. Однак, ці недоліки частково компенсує більш високий рівень заробітної плати, широкі економічні можливості, насичене культурне життя та вигідне розташування. Найгіршими для життя містами світу стали Дамаск, Тріполі та Лагос (табл. 3). Слід зазначити, що дослідження не включає Кабул в Афганістані і Багдад в Іраку, які, ймовірно, також зайняли б поряд з Дамаском, нижні місця в рейтингу, проте по цих містах відсутні будь-які об'єктивні дані.

Таблиця 3 – ТОП-8 найгірших для життя міст світу в 2016 році

Місто	Країна	Місце в рейтингу	Індекс	Стабільність	Охорона здоров'я	Культура і навколишнє середовище	Освіта	Інфраструктура
Хараре	Зімбабве	133	42.6	40	20.8	58.6	66.7	35.7
Карачі	Пакистан	134	40.9	20	45.8	38.7	66.7	51.8
Алжир	Алжир	134	40.9	40	45.8	42.6	50	30.4
Порт-Морсбі	Папуа – Нова Гвінея	136	38.9	30	37.5	44.2	50	39.3
Дакка	Бангладеш	137	38.7	50	29.2	43.3	41.7	26.8
Лагос	Нігерія	138	36	10	37.5	53.5	33.3	46.4
Тріполі	Лівія	139	35.9	20	41.7	37.5	50	41.1
Дамаск	Сирія	140	30.2	15	29.2	43.3	33.3	32.1

Американське агентство фінансово-економічної інформації «Bloomberg» представило рейтинг країн світу за ефективністю систем охорони здоров'я в 2016 році [1]. Рейтинг складений аналітиками агентства «Bloomberg» на основі даних Всесвітньої організації охорони здоров'я, Організації Об'єднаних Націй і Світового банку. В основі рейтингу – три ключові показники, які визначають ефективність системи охорони здоров'я тієї чи іншої країни, а саме: середня очікувана тривалість життя при народженні, державні витрати на охорону здоров'я у вигляді відсотка від ВВП на душу населення, вартість медичних послуг в перерахунку на душу населення. Дослідження охоплює 55 держав з населенням понад 5 мільйонів осіб, ВВП понад 5 тисяч доларів на душу населення і середньою тривалістю життя понад 70 років. За підсумками дослідження з'ясувалося, що країною з найефективнішою системою охорони здоров'я є особливий адміністративний округ Китаю Гонконг, який набрав 88,9 бала. Середня тривалість життя громадян країни становить 83,98 року, вартість медичних послуг на душу населення – \$ 2021, частка витрат на охорону здоров'я – 5,4 % від ВВП. За Гонконгом з невеликим відставанням йдуть Сінгапур, Іспанія, Південна Корея та Японія. У десятку лідерів також увійшли Італія, Ізраїль, Чилі, Об'єднані Арабські Емірати та Австралія (табл. 4).

Таблиця 4 – Рейтинг країн світу за ефективністю систем охорони здоров'я в 2016 році

Рейтинг	Країна	Оцінка
1	Гонконг	88.9
2	Сінгапур	84.2
3	Іспанія	72.2
4	Південна Корея	71.5
5	Японія	68.2
6	Італія	67.7
7	Ізраїль	66.8
8	Чилі	65.2
9	Об'єднані Арабські Емірати	64.3
10	Австралія	62.0

Індекс процвітання країн світу Інституту Legatum (The Legatum Prosperity Index) – це комбінований показник, який вимірює досягнення країн світу з точки зору їх благополуччя і процвітання [2]. Випускається з 2006 року британським аналітичним центром «The Legatum Institute» (підрозділ міжнародної інвестиційної групи «Legatum»). Мета дослідження – вивчення суспільного благополуччя і його розвиток в глобальному масштабі. Індекс складається на основі показників, об'єднаних у дев'яти категоріях, які відображають різні аспекти життя суспільства і параметри суспільного добробуту, а саме:

- Економіка.
- Підприємництво.
- Управління.
- Освіта.
- Охорона здоров'я.
- Безпека.
- Особисті свободи.
- Соціальний капітал.
- Екологія.

Рейтинг кожної країни визначається шляхом обчислення середньозваженого значення зазначених індикаторів. Показники базуються на статистичному аналізі, соціологічних дослідженнях та експертних оцінках учасників опитування. Статистичні дані, що використовуються в рейтингу, отримані від Організації Об'єднаних Націй, Світового банку, Організації економічного співробітництва і розвитку, Світової організації торгівлі, «Gallup», «The Economist Intelligence Unit», «Pyramid Research» та інших інститутів (табл. 5) [3, 4].

Таблиця 5 – Рейтинг процвітання країн світу, 2016 р.

Рейтинг	Країна	Індекс
1	Норвегія	79.85
2	Нова Зеландія	78.57
3	Фінляндія	78.46
4	Швейцарія	77.64
5	Швеція	77.59
6	Нідерланди	77.33
7	Данія	77.06
8	Канада	77.03
9	Австралія	76.98
10	Велика Британія	76.92
111	Бангладеш	52.17
112	Україна	51.75
113	Буркіна-Фасо	51.75
145	Чад	39.59
146	Афганістан	38.76
147	Судан	38.39
148	Центральноафриканська Республіка	36.87
149	Ємен	36.36

Індекс соціального прогресу вимірює досягнення кожної країни за шкалою від 0 (найменший ступінь стійкості) до 100 (найбільший ступінь стійкості) на основі отриманих даних по трьох вищевказаних базових категоріях (табл. 6) [5].

Таблиця 6 – Рейтинг країн світу за рівнем соціального розвитку, 2016 р.

Рейтинг	Країна	Індекс
1	Данія	90.57
2	Фінляндія	90.53
3	Ісландія	90.27
4	Норвегія	90.27
5	Швейцарія	90.10
6	Канада	89.84
7	Нідерланди	89.82
8	Швеція	89.66
9	Австралія	89.30
10	Нова Зеландія	89.30
63	Домініканська Республіка	68.42
64	Україна	68.35
65	Білорусь	67.80
126	Чад	35.69
127	Афганістан	35.66
128	Центральноафриканська Республіка	28.38

Індекс соціального прогресу (The Social Progress Index) – це комбінований показник міжнародного дослідницького проекту «The Social Progress Imperative», який вимірює досягнення країн світу з точки зору суспільного добробуту та соціального прогресу. Розроблено в 2013 році під керівництвом Майкла Портера, голови «The Social Progress Imperative», професора Гарвардського університету, фахівця в галузі стратегічного управління та міжнародної конкурентоспроможності. Автори дослідження вважають, що поняття соціального прогресу стало одним з найбільш важливих напрямків досліджень в галузі соціології, психології, економіки та державного управління, тому показники соціального розвитку часто

розглядаються як певна альтернатива показникам економічного розвитку, який є необхідною, але недостатньою умовою соціального прогресу. Індекс не включає показники економічного розвитку країн світу (зокрема ВВП і ВНД), призначений для оцінки суспільного добробуту в тій чи іншій країні. Оскільки дослідження оцінює досягнення в соціальній сфері окремо від економічних індикаторів, це дозволяє глибше вивчити взаємозв'язок між економічним і соціальним розвитком. Індекс охоплює країни, для яких є достовірні показники, і базується на комбінації даних з опитувань громадської думки (12 %), оцінок експертів в сфері розвитку (25 %) і статистичної інформації міжнародних організацій (61 %). При визначенні успіхів тієї чи іншої країни в галузі соціального прогресу враховуються понад 50 показників, об'єднаних в три основні групи:

1. Основні потреби людини – харчування, доступ до медичної допомоги, забезпечення житлом, доступ до води, електрики і санітарних послуг, рівень особистої безпеки.

2. Основи благополуччя людини – доступ до базових знань і рівень грамотності населення, доступ до інформації та засобів комунікації, рівень охорони здоров'я, екологічна стійкість.

3. Можливості розвитку людини – рівень особистих і громадянських свобод, забезпечення прав і можливостей людини приймати рішення і реалізовувати свій потенціал.

Індекс рівня тривалості життя (Life Expectancy Index) – це базовий показник середньої очікуваної тривалості життя в країнах світу, один із ключових показників соціально-демографічного розвитку. Розраховується Програмою розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН) на основі статистичних даних, одержуваних від національних інститутів і міжнародних організацій, які акумулюються у Відділі народонаселення Департаменту з економічних і соціальних питань ООН. В цілому, зростання тривалості життя є наслідок економічного розвитку; наукового прогресу (перш за все, в галузі медицини); зростання гігієнічної культури населення та освітнього рівня взагалі; усунення нерівності. Зростання тривалості життя є необхідною умовою збільшення продуктивності, ефективності праці, і, взагалі, економічного прогресу; зростання рівня освіти, наукового прогресу; соціальної і гендерної рівності. Індекс рівня тривалості життя публікується в спеціальному звіті Організації Об'єднаних Націй «Оцінка тенденцій розвитку світового населення» і використовується для розрахунку Індексу людського розвитку (Human Development Index) в рамках спеціальної серії доповідей ООН про розвиток людини (табл. 7) [6].

Таблиця 7 – Рівень тривалості життя в країнах світу, 2016 р.

Рейтинг	Країна	Тривалість життя (років)
1	Гонконг	84.0
2	Японія	83.5
3	Італія	83.1
4	Сінгапур	83.0
5	Швейцарія	83.0
6	Ісландія	82.6
7	Іспанія	82.6
8	Австралія	82.4
9	Ізраїль	82.4
10	Франція	82.2
110	Суринам	71.1
111	Україна	71.0
112	Азербайджан	70.8
188	Центральноафриканська Республіка	50.7
189	Лесото	49.8
190	Свазіленд	49.0

Індекс рівня освіти в країнах світу (Education Index) – це комбінований показник Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН), один з ключових показників соціального розвитку [7]. Використовується для розрахунку індексу людського розвитку (Human Development Index) в рамках спеціальної серії доповідей Організації Об'єднаних Націй про розвиток людини. Індекс вимірює досягнення країни з точки зору досягнутого рівня освіти її населення за двома основними показниками:

1. Індекс грамотності дорослого населення.

2. Індекс сукупної частки учнів, які отримують початкову, середню і вищу освіту.

Даний показник, хоча і є досить універсальним, має низку обмежень, зокрема, не відображає якості самої освіти. Крім того, показник не враховує студентів, що навчаються за кордоном (табл. 8).

Таблиця 8 – Рейтинг країн світу за індексом рівня освіти, 2016 р.

Рейтинг	Країна	Індекс
1	Австралія	0.939
2	Данія	0.923
3	Нова Зеландія	0.917
4	Норвегія	0.916
5	Німеччина	0.914
6	Ірландія	0.910
7	Ісландія	0.906
8	Сполучені Штати Америки	0.900
9	Нідерланди	0.897
10	Велика Британія	0.896
39	Казахстан	0.805
40	Україна	0.803
41	Хорватія	0.798
186	Еритрея	0.267
187	Буркіна-Фасо	0.262
188	Нігер	0.206

Дуже хороші показники в Україні за очікуваною тривалістю навчання, які зросли на 23 %. Частка молоді студентського віку, яка здобуває вищу освіту, сягає 82 %. А частка осіб віком понад 25 років, які мають принаймні середню освіту, становить 94 % серед жінок і 96 % серед чоловіків. Кількість учнів на одного вчителя в Україні у середньому становить 17 осіб.

Рейтинг країн світу за рівнем щастя (World Happiness Report) – це міжнародний дослідницький проект, який вимірює показник щастя населення в країнах світу. Дослідження проводиться дослідним центром «Інститут Землі» (The Earth Institute) при Колумбійському університеті під егідою Організації Об'єднаних Націй в рамках глобальної ініціативи «Мережа рішень сталого розвитку» (UN Sustainable Development Solutions Network) з метою показати досягнення країн світу і окремих регіонів з точки зору їх здатності забезпечити своїм громадянам щасливе життя. Перший подібний рейтинг був підготовлений в квітні 2012 року і приурочений Конференції ООН по щастю, яка проводилася за рішенням Генеральної Асамблеї. Автори проекту вважають, що дані дослідження можуть допомогти державним керівникам, політичним і громадським діячам краще реагувати на потреби і сподівання своїх громадян з метою підвищення добробуту і сталого розвитку. При складанні рейтингу враховуються такі показники добробуту, як рівень ВВП на душу населення, очікувана тривалість життя, наявність громадянських свобод, почуття безпеки і впевненості в завтрашньому дні, стабільність сімей, гарантії зайнятості, рівень корупції, а також непрямі показники стану суспільства, такі як рівень довіри, великодушність і щедрість. Крім зазначених статистичних даних, значну частину дослідження становлять результати опитувань громадської думки жителів різних країн про те, наскільки щасливими вони себе почувають, які проводить Міжнародний дослідницький центр Геллапа («Gallup International»), що пропонують респондентам в кожній країні оцінити своє відчуття щастя за спеціальною шкалою (табл. 9) [8].

Таблиця 9 – Рейтинг країн світу за рівнем щастя, 2016 р.

Рейтинг	Країна	Індекс
1	Норвегія	7.537
2	Данія	7.522
3	Ісландія	7.504
4	Швейцарія	7.494
5	Фінляндія	7.469
6	Нідерланди	7.377
7	Канада	7.316
8	Нова Зеландія	7.314
9	Швеція	7.284
10	Австралія	7.284
131	Гана	4.120
132	Україна	4.096
133	Уганда	4.081
153	Танзанія	3.349
154	Бурунді	2.905
155	Центральноафриканська Республіка	2.693

Валове національне щастя (Gross National Happiness) є показником якості життя, який включає моральні та психологічні цінності, на відміну від валового національного продукту (ВНП). Це поняття запровадив в ужиток як неофіційну державну філософію Бутану четвертий король цієї країни Джігме Сінг'є Вангчук. Слід мати на увазі, що до початку правління короля Бутан був ізольованою від світу країною із середньовічними порядками, ще не набув остаточно членства в ООН, не входив до міжнародних організацій, в Бутані практично був відсутній грошовий обіг, рівень грамотності був украй низький, автомобільні дороги, зв'язок, телефон, електрика були не розвинені [9]. В країні було проведено, зокрема, такі реформи:

- відкриття країни для туризму з введенням високих мит на туризм і обмеженням кількості виданих віз;
- реформа освіти, ведення системи освіти на базі інтернатів по всій країні (значна частина бутанців живе в невеликих поселеннях, тому для дітей потрібна організація інтернатів);
- обов'язкове вивчення англійської мови, залучення вчителів-добровольців із західних країн;
- відбір на конкурсній основі найкращих випускників шкіл і коледжів для навчання за кордоном (в Індії, США, Сінгапурі, країнах ЄС);
- залучення іноземних консультантів з питань екології, медицини та управління;
- підтримання чистоти на вулицях міст, вирощування квітів;
- запровадження бездротового телефонного зв'язку по всій країні;
- застосування малих гідроелектростанцій;
- охорона природи, майже половина території Бутану оголошена національними парками;
- соціальна програма турботи про людей похилого віку;
- скасування жорстких правил етикету;
- державна опіка буддійських монастирів і храмів;
- заборона куріння по всій країні, заборона хімічних добрив і хімічних інгредієнтів, заборона екологічно шкідливих виробництв.

Міжнародний індекс щастя (Happy Planet Index) являє собою індекс, що відображає добробут людей та стан навколишнього середовища в різних країнах світу, який був запропонований британським дослідницьким центром «New Economics Foundation» (NEF) [10]. Головне завдання індексу – відобразити реальний добробут націй. Для порівняння рівня життя в різних країнах використовується значення ВВП на душу населення та індекс людського розвитку (ІЛР), але ці показники не завжди можуть відобразити реальний стан речей. Зокрема порівняння значень ВВП вважається недоречним, оскільки кінцева мета більшості людей не бути багатими, а бути щасливими та здоровими. Міжнародний індекс щастя ґрунтується на загальних утилітарних принципах, що більшість людей хочуть прожити довге і повноцінне життя, а країни прагнуть зробити все можливе для досягнення максимального добробуту своїх громадян, розумно використовуючи наявні ресурси, не завдаючи шкоди довкіллю.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, процес економічних трансформацій свідчить про значну залежність рівня довіри громадян до владних інститутів від успіху реформ на шляху забезпечення високої якості життя населення. Саме тому поступово актуалізуються питання розроблення системи оцінювання якості життя населення, що передбачає формування системи індикаторів, які комплексно відображають об'єктивні та суб'єктивні характеристики цього багатокомпонентного поняття. Моніторинг реалізації завдань поліпшення якості життя населення може бути забезпечено шляхом використання сформованої системи індикаторів оцінювання, розроблення методичних підходів до вимірювання якості життя населення. Це сприятиме визначенню найбільш проблемних сфер та прийняттю ефективних управлінських рішень щодо поліпшення якості життя на національному рівні.

Оцінка ефективності державної політики з підвищення якості життя можлива на основі здійснення аналізу значень відповідних індикаторів у часовому (ретроспективному чи прогнозному) або в просторовому (міжтериторіальному) аспектах. У першому випадку це дає змогу оцінити вплив соціально-економічних реформ на рівень життя населення, відстежувати зміни відповідних параметрів якості життя у процесі реалізації програм на національному і регіональному рівнях. У просторовому аспекті – дозволяє виявити міжрегіональні та міжкраїнові відмінності в якості життя населення для визначення орієнтирів державної та регіональної соціально-економічної політики. Підвищення якості життя людей у поєднанні зі створенням належних умов для реалізації інноваційної моделі економічного зростання, досягнення і перетворення високих стандартів якості життя у потужний чинник глобальної конкурентоспроможності України є стратегічними управлінськими завданнями. Визначення основних компонентів та чинників впливу на якість життя

населення, формування стратегії управління якістю життя дозволить забезпечити гармонізацію цілей економічного зростання, розвитку людини та збереження навколишнього середовища.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Bloomberg [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bloomberg.com/europe/>.
2. The Legatum Institute Foundation [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.li.com/>.
3. Gallup Inc. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gallup.com/home.aspx/>.
4. Pyramid Research [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pyramidresearch.com/>.
5. The Social Progress Index [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.socialprogressindex.com/>.
6. Life expectancy at birth (years) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hdr.undp.org/en/69206/>.
7. Education Index [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hdr.undp.org/en/content/education-index/>.
8. World Happiness Report [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://worldhappiness.report/>.
9. Bhutan's Gross National Happiness Index [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ophi.org.uk/policy/national-policy/gross-national-happiness-index/>.
10. New Economics Foundation [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://neweconomics.org/>.

REFERENCES

1. Bloomberg [Electronic resource]. Retrieved from: <http://www.bloomberg.com/europe/>.
2. The Legatum Institute Foundation [Electronic resource]. Retrieved from: <http://www.li.com/>.
3. Gallup Inc. [Electronic resource]. Retrieved from: <http://www.gallup.com/home.aspx/>.
4. Pyramid Research [Electronic resource]. Retrieved from: <http://www.pyramidresearch.com/>.
5. The Social Progress Index [Electronic resource]. Retrieved from: <http://www.socialprogressindex.com/>.
6. Life expectancy at birth (years) [Electronic resource]. Retrieved from: <http://hdr.undp.org/en/69206/>.
7. Education Index [Electronic resource]. Retrieved from: <http://hdr.undp.org/en/content/education-index/>.
8. World Happiness Report [Electronic resource]. Retrieved from: <http://worldhappiness.report/>.
9. Bhutan's Gross National Happiness Index [Electronic resource]. Retrieved from: <http://ophi.org.uk/policy/national-policy/gross-national-happiness-index/>.
10. New Economics Foundation [Electronic resource]. Retrieved from: <http://neweconomics.org/>.

РЕФЕРАТ

Козак Л.С. Індикатори соціального розвитку як конститутивні показники суспільного добробуту в умовах викликів глобалізованого світу / Л.С. Козак, О.В. Федорук // Економіка та управління на транспорті. – К.: НТУ, 2018. – Вип. 6.

У статті досліджено концептуальні підходи до формування системи індикаторів соціального розвитку; визначено ключові критерії якості життя та створення системи відповідних показників; досліджено напрямки підвищення якості життя населення; проаналізовано індекс процвітання країн світу, індекс соціального прогресу, індекс рівня освіти в країнах світу.

Об'єкт дослідження – процес гарантування економічної безпеки міжнародного співробітництва.

Мета дослідження – удосконалення концептуальних підходів до формування системи індикаторів соціального розвитку як конститутивних показників суспільного добробуту в умовах викликів глобалізованого світу.

Методи дослідження – абстрагування, аналіз і синтез, індукція та дедукція, системний підхід.

Одним зі стратегічно важливих напрямів модернізації українського суспільства є підвищення якості життя населення. Саме тому визначення ключових критеріїв якості життя та створення системи відповідних показників набуває пріоритетного значення. Нагальними завданнями є побудова системи оцінювання якості життя населення, розроблення методичних підходів до вимірювання суспільного прогресу, детальне вивчення взаємного впливу усіх вимірів якості життя; визначення основних закономірностей проявів та зрушень у динаміці якості життя. Якість життя виступає складним, багатокомпонентним явищем, що залежить як від об'єктивних факторів (насамперед, можливості задоволення людських потреб та інтересів у даних соціально-економічних умовах), так і

від різноманітних суб'єктивних факторів (соціально-психологічних, соціокультурних та інших). Оцінка ефективності державної політики з підвищення якості життя можлива на основі здійснення аналізу значень відповідних індикаторів у часовому або в просторовому аспектах.

Прогнозні припущення щодо розвитку об'єкта дослідження – удосконалення механізму гарантування економічної безпеки міжнародного співробітництва.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: ІНДИКАТОРИ СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ, КОНСТИТУТИВНІ ПОКАЗНИКИ СУСПІЛЬНОГО ДОБРОБУТУ, ІНДЕКС ЯКОСТІ ЖИТТЯ, ІНДЕКС ПРОЦВІТАННЯ, ІНДЕКС СОЦІАЛЬНОГО ПРОГРЕСУ, ІНДЕКС РІВНЯ ТРИВАЛОСТІ ЖИТТЯ, ІНДЕКС РІВНЯ ОСВІТИ, ВАЛОВЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЩАСТЯ.

ABSTRACT

Kozak L.S., Fedoruk O.V. Indicators of social development as constitutive indicators of social welfare in conditions of challenges of a globalized world. Economics and management on transport. Kyiv. National Transport University. 2018. Vol. 6.

The article explores conceptual approaches to the formation of a system of indicators of social development; identifies key quality of life criteria and creation of a system of relevant indicators; studies the ways of improving the quality of life of the population; analyzes the prosperity index, the social progress index, education index.

Object of research – the process of ensuring economic security of international cooperation.

Purpose of study – improvement of the conceptual approaches to the formation of a system of indicators of social development as constitutive indicators of social welfare in conditions of challenges of a globalized world.

Methods of research – method of abstracting, analysis and synthesis, induction and deduction, system approach.

One of the strategically important areas of modernization of Ukrainian society is to improve the quality of life of the population. That is why the definition of key quality of life criteria and the creation of a system of relevant indicators becomes a priority. Immediate tasks are the construction of a system for assessing the quality of life of the population, development of methodological approaches to measuring social progress, a detailed study of the mutual influence of all dimensions of the quality of life; the definition of the main regularities of manifestations and shifts in the dynamics of the quality of life. The quality of life is a complex, multicomponent phenomenon that depends both on objective factors (first of all, the possibility of satisfying human needs and interests in these socio-economic conditions), and from various subjective factors (socio-psychological, sociocultural and others). Assessment of the effectiveness of public policies to improve the quality of life is possible through the analysis of the values of the relevant indicators in a temporal or spatial aspect.

Forecast assumptions about the object of study – improvement of the mechanism of ensuring economic security of international cooperation.

KEYWORDS: INDICATORS OF SOCIAL DEVELOPMENT, CONSTITUTIVE INDICATORS OF SOCIAL WELFARE, QUALITY OF LIFE INDEX, PROSPERITY INDEX, SOCIAL PROGRESS INDEX, LIFE EXPECTANCY INDEX, EDUCATION INDEX, GROSS NATIONAL HAPPINESS.

РЕФЕРАТ

Козак Л.С. Индикаторы социального развития как конститутивные показатели общественного благосостояния в условиях вызовов глобализованного мира / Л.С. Козак, О.В. Федорук // Экономика и управление на транспорте. – К.: НТУ, 2018. – Вып. 6.

В статье исследованы концептуальные подходы к формированию системы индикаторов социального развития; определены ключевые критерии качества жизни и создания системы соответствующих показателей; исследованы направления повышения качества жизни населения; проанализирован индекс процветания стран мира, индекс социального прогресса, индекс уровня образования в странах мира.

Объект исследования – процесс обеспечения экономической безопасности международного сотрудничества.

Цель исследования – усовершенствование концептуальных подходов к формированию системы индикаторов социального развития как конститутивных показателей общественного благосостояния в условиях вызовов глобализованного мира.

Методы исследования – абстрагирование, анализ и синтез, индукция и дедукция, системный подход.

Одним из стратегически важных направлений модернизации украинского общества является повышение качества жизни населения. Именно поэтому определение ключевых критериев качества жизни и создание системы соответствующих показателей приобретает приоритетное значение. Неотложными задачами являются построение системы оценки качества жизни населения, разработка методических подходов к измерению общественного прогресса, детальное изучение взаимного влияния всех измерений качества жизни; определение основных закономерностей проявлений и сдвигов в динамике качества жизни. Качество жизни выступает сложным, многокомпонентным явлением, которое зависит как от объективных факторов (прежде всего, возможности удовлетворения человеческих потребностей и интересов в данных социально-экономических условиях), так и от различных субъективных факторов (социально-психологических, социокультурных и других). Оценка эффективности государственной политики по повышению качества жизни возможна на основе осуществления анализа значений соответствующих индикаторов во временном или в пространственном аспектах.

Прогнозные предположения о развитии объекта исследования – усовершенствование механизма обеспечения экономической безопасности международного сотрудничества.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: ИНДИКАТОРЫ СОЦИАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ, КОНСТИТУТИВНЫЕ ПОКАЗАТЕЛИ ОБЩЕСТВЕННОГО БЛАГОСОСТОЯНИЯ, ИНДЕКС КАЧЕСТВА ЖИЗНИ, ИНДЕКС ПРОЦВЕТЕНИЯ, ИНДЕКС СОЦИАЛЬНОГО ПРОГРЕССА, ИНДЕКС УРОВНЯ ПРОДОЛЖИТЕЛЬНОСТИ ЖИЗНИ, ИНДЕКС УРОВНЯ ОБРАЗОВАНИЯ, ВАЛОВОЕ НАЦИОНАЛЬНОЕ СЧАСТЬЕ.

АВТОРИ:

Козак Людмила Степанівна, кандидат економічних наук, професор, Національний транспортний університет, завідувач кафедри «Економіка», e-mail: lskozak1@gmail.com, тел. +380442803016, Україна, 01010, м. Київ, вул. М. Омеляновича-Павленка, 1, к. 314, orcid.org/0000-0003-3995-172X.

Федорук Олеся Володимирівна, кандидат економічних наук, Національний транспортний університет, доцент кафедри «Економіка», e-mail: ovfedoruk@bigmir.net, тел. +380442803016, Україна, 01010, м. Київ, вул. М. Омеляновича-Павленка, 1, к. 314, orcid.org/0000-0002-7402-4174.

AUTHOR:

Kozak Liudmyla S., Ph.D., professor, National Transport University, head, department of Economics, e-mail: lskozak1@gmail.com, tel. +380442803016, Ukraine, 01010, Kyiv, M. Omelianovycha-Pavlenka str., 1, of. 314, orcid.org/0000-0003-3995-172X.

Fedoruk Olesia V., Ph.D., National Transport University, associate professor, department of Economics, e-mail: ovfedoruk@bigmir.net, tel. +380442803016, Ukraine, 01010, Kyiv, M. Omelianovycha-Pavlenka str., 1, of. 314, orcid.org/0000-0002-7402-4174.

АВТОРЫ:

Козак Людмила Степановна, кандидат экономических наук, профессор, Национальный транспортный университет, заведующий кафедрой «Экономика», e-mail: lskozak1@gmail.com, тел. +380442803016, Украина, 01010, г. Киев, ул. М. Омеляновича-Павленка, 1, к. 314, orcid.org/0000-0003-3995-172X.

Федорук Олеся Владимировна, кандидат экономических наук, Национальный транспортный университет, доцент кафедры «Экономика», e-mail: ovfedoruk@bigmir.net, тел. +380442803016, Украина, 01010, г. Киев, ул. М. Омеляновича-Павленка, 1, к. 314, orcid.org/0000-0002-7402-4174.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Бондар Н.М., доктор економічних наук, доцент, Національний транспортний університет, декан факультету економіки та права, Київ, Україна.

Бондаренко Є.В., доктор економічних наук, професор, президент Української академії інвестицій в науку і будівництво, Київ, Україна.

REVIEWER:

Bondar N.M., Ph.D., Economics (Dr.), associate professor, National Transport University, dean, faculty of Economics and Law, Kyiv, Ukraine.

Bondarenko Ye.V., Ph.D., Economics (Dr.), professor, President of Ukrainian Academy of Investment in Science and Construction, Kyiv, Ukraine.